

**DISTANČNÍ VÝUKOVÝ MATERIÁL PRO PEDAGOGY
CIZÍHO JAZYKA**

Příloha bakalářské práce

Autor: Jana Štěpánková

Vedoucí práce: PhDr. Andrea Hlubučková

2022

Obsah

ÚVOD.....	3
Jak s příručkou pracovat	4
1. Adolescenti a práce s nimi.....	5
2. Osobnost pedagoga a jeho vliv na výuku	7
3. Pozitivní motivace.....	8
4. Pozornost a motivace	10
5. Pomůcky ve výuce.....	11
5.1. Didaktické pomůcky, didaktická technika	11
5.2. Vnější podněty, všední život	11
5.3. Aktivita – prezentace, poslech	12
5.4. Fyzická aktivita.....	12
5.5. Projektové práce, tvořivost.....	13
6. Metody a formy výuky.....	15
6.1. Vyprávění učitele	15
6.2. Vysvětlování – výklad.....	15
6.3. Práce s textem	15
6.4. Rozhovor.....	15
6.5. Názorně – demonstrační metody	16
6.6. Dovednostně-praktické metody.....	16
6.7. Aktivizující metody	16
6.8. Komplexní metody	16
ZÁVĚR	18
Použité zdroje	19

ÚVOD

Do základní školy vstupujeme ještě jako děti, plni očekávání, s trochou obav, ale také natěšení na nové kamarády, učitele a školní zážitky. Pro některé z nás se vzdělávání stane celoživotní vášní, povoláním nebo dokonce posláním.

Za sebe a za všechny studenty, kteří budou v budoucnu usedat do školních lavic, bych si přála, aby se setkávali jen právě s takovými pedagogy, kteří svou práci budou vnímat jako poslání a budou ji vykonávat nejen s odborností, ale především s radostí a zájmem co nejlépe do života připravovat další generace.

Jak s příručkou pracovat

Tato příručka pro pedagogy vyučující cizí jazyk na středních odborných školách slouží především jako praktický pomocník pro aktivizaci a zapojení studentů do výuky v rámci distančního, resp. on-line vzdělávání.

Většinu zde uváděných metod však bude možné využívat i v běžné výuce, s případnými drobnými korekcemi pro přizpůsobení se místu, kde se výuka bude odehrávat.

Každá kapitola sestává ze čtyř hlavní částí, kterými jsou:

- Obecná část – téma kapitoly
- Cíl, k němuž se téma kapitoly váže
- Návrh konkrétní aktivity
- Otázky k zamyšlení

V závěru příručky uvádím výčet výukových metod s jejich stručnou charakteristikou, doplněnou o můj pohled na vhodnost metody pro výuku cizího jazyka a distanční formu vzdělávání.

Doporučení:

Při čtení této příručky doporučuji mít u sebe tužku a papír. Zkuste si průběžně pravdivě odpovídat na jednotlivé otázky v závěrech kapitol.

Dle vlastního uvážení si můžete připsat další poznámky, které vás v daných souvislostech napadly, a které by mohly být užitečné pro vaši práci se studenty.

U většiny kapitol v závěru vyzývám ke sdílení poznatků se studenty. Je to samozřejmě na vás, co, kdy a s kým budete sdílet. Ale nezapomínejte, že jednou ze základních forem lidského učení je učení sociální. Jak uvádí Nakonečný: „Je to komplexní proces osvojování a využívání sociální zkušenosti, tj. zkušenosti získané ze sociálních interakcí, v psychické činnosti jedince“ (1995, s.331).

1. Adolescenti a práce s nimi

Vzdělávat studenty v době jejich dospívání je samo o sobě náročnou disciplínou. Nakonečný (1995, s.367-368) období tzv. adolescence (věk od konce 15. do 18. resp. 20. roku) označuje jako období, kdy dochází k vymezování se v rámci různých postojů a názorů, tříbení zájmů, postupnému odbourávání závislosti na rodičích a přípravě na budoucí kariéru. Akcentuje se touha se osamostatňovat, ale také se začíná prohlubovat „mentální diference mezi studenty a nestudenty“ (Nakonečný, 1995, s.368).

Cíl:

Vytvářejte vztah

- Poznejte se navzájem. Poznejte své studenty a nechte také je, aby mohli trochu poznat vás.
- Předem si pro sebe stanovte, na co se chcete ptát vy jich a na co se mohou ptát oni vás.
- Mějte ještě před zahájením společné poznávací hodiny rozmyšleno, na co jste ochotni odpovídat a kolik času této aktivitě společně věnujete (např. polovina vyučovací hodiny, první vyučovací hodina apod.). Na začátku je se svou představou seznámte a vysvětlete stručně proč je to dobré.
- Budujte důvěru a také ji dávejte. Nastavte pravidla a hranice. Jsou klíčem k tomu, aby vás studenti respektovali. I oni ale mají své potřeby, hranice a pravidla, na která nezapomínejte. Dejte jim zřetelně najevo, která jsou pro vás přijatelná, popř. která respektovat nebudete nebo nemůžete a zdůvodněte jim své rozhodnutí.
- Nebojte se přiznat chybu.
- Přistupujte ke studentům citlivě, ale udržujte si zdravý odstup.
- Nezapomínejte na spolehlivé „koření života“, kterým je humor.

Aktivita pro on-line prostředí:

Dejte svým studentům předem zprávu o tom, kdy a proč se potkáte. Zvolte takový komunikační kanál, který je v souladu s předpisy školy a s nímž se vám

dobře pracuje. Připojte přímý odkaz s proklikem na vaši on-line hodinu. Zdůrazněte studentům, aby se připojovali ze zařízení s videokamerou, protože vám jde primárně o to se vzájemně vidět a lépe se tak poznat.

Otázky k zamyšlení:

Vzpomenete si na své vlastní období dospívání?

V čem jste byli stejní a v čem jiní, než vaši studenti?

Co jste od svých pedagogů očekávali?

Kteří pedagogové vás tehdy „bavili“ a proč?

2. Osobnost pedagoga a jeho vliv na výuku

Pedagog je ve vzdělávacím procesu zcela zásadním prvkem. Z pohledu faktorů ovlivňujících výuku pak pedagog na studenty působí jako vnější faktor.

Vše to, co dělá, jak se chová, jakým způsobem komunikuje, jak gestikuluje, jak se obléká, jaké slovní obraty a výrazy používá, jakou má barvu hlasu, jakou volí intonaci, jaké zaujímá pozice atd., to vše může mít významný vliv na výuku i studenty.

„Učitel působí jako socializační mediátor vždy a stále. Nejen slovy, ale především skutky, příkladem.“ (Prudký, 2015, s.2)

Cíl:

Najděte a upevněte svůj komunikační styl.

- Komunikujte vědomě a konzistentně.
- Rozmyslete si, zda studentům budete vykat nebo tykat.
- Zamyslete se nad svými silnými a slabými komunikačními stránkami a přizpůsobte tomu svůj výklad.
- Provádějte sebereflexi a průběžně kultivujte svůj projev.
- Vyvarujte se toxických a výplňových slov.
- Volte pro výuku vhodnou úpravu zevnějšku.

Aktivita-rozhovor:

Uspořádejte se studenty praktický workshop, na kterém budou představovat v cizím jazyce sami sebe. Můžete zkusit obměnu, kdy se studenti představují navzájem. Stanovte stručnou osnovu, co by o sobě měli říci a také pevný časový rámec, stejný pro každého studenta. Vyzvěte ostatní ke zhodnocení představení jednotlivých studentů. Toto cvičení lze také tematicky zaměřit, např. jako pracovní pohovor apod.

Otázky k zamyšlení:

Jakou formu komunikace od pedagogů očekávají dnešní středoškolští studenti?

Co z toho a v jaké míře jim nabízíte?

3. Pozitivní motivace

Pozitivně studenty motivovat znamená předložit vhodné argumenty, resp. ideálně ve spolupráci s nimi najít takové motivy, které jim přinesou užitek a které budou chtít následovat. Studenty lze motivovat i hodnocením a předáváním pozitivní zpětné vazby, která je povzbuzuje. Mohou tak zůstat motivováni, i když řeší nějaké překážky (Daniels, 2022).

Zde uvádím několik hlavních motivů, které obvykle vedou středoškolské studenty ke studiu cizích jazyků:

- Porozumění cizojazyčnému textu (texty písniček, knihy, časopisy, návody apod.),
- Schopnost porozumět hlasovému projevu (mluvené slovo, písně, zpravodajství, rozhovory apod.),
- Schopnost dorozumět se s osobami žijícími v jiných zemích (zde je více motivů. Od schopnosti běžné komunikace např. v rámci orientace v cizím městě až po navazování různých vztahů),
- Cestování a s ním spojené poznávání různých kultur,
- Možnost studia v zahraničí,
- Získání zahraničních pracovních zkušeností,
- Záměr žít v jiné, než mateřské zemi. (VysokeSkoly.com, 2022)

Cíl:

Dobré důvody pro učení se cizímu jazyku

- Předložte jim své důvody, co vedlo vás ke studiu cizího jazyka.
- Dejte studentům konkrétní příklady, s nimiž se v praxi opravdu mohou setkat.
- Pokud dáváte studentům domácí úkoly, dbejte na to, aby byly pozitivně motivovány a přinášely studentům užitek.
- Vyzvěte je, ať sami uvedou příklady, které by pro ně v budoucnu mohly být užitečné.

Aktivita – hra/divadlo:

Vyzvěte studenty ke zvolení tématu-situace, která může reálně nastat, popř. jim takové téma zadejte. Nejprve se vzájemně pobavte a nasimulujte takovou situaci, kdy se dotyční nejsou schopni kvůli jazykové bariéře domluvit. Potom je nechte předvést, jak by taková situace měla asi vypadat. Ostatní mohou dle libosti doplňovat, nabízet fráze, a i jinak vhodně se zapojovat.

Otázky k zamyšlení:

Jakou formu pozitivní motivace už jste se svými studenty vyzkoušel/a?

Jaká forma pozitivní motivace fungovala v době středoškolských studií vám?

Sdílejte poznatky se studenty.

4. Pozornost a motivace

Pokud budou studenti dostatečně motivováni, budou výuce věnovat pozornost a odnesou si z ní maximum. Udržet pozornost adolescenta, a ještě ho ke studiu namotivovat se může zdát složité. Pro udržení pozornosti existuje řada doporučení. Klíčem k úspěchu však bude poznat, co vaše studenty opravdu zajímá, čím se zabývají, jaké jsou jejich důvody pro to naučit se cizí jazyk.

Cíl:

Zjistěte potřeby a udržujte pozornost

- Zjistěte, co vaše studenty zajímá, co právě řeší.
- Vyučovací hodiny udělejte pestré.
- Střídejte jednotlivé vyučovací metody, aktivity a pomůcky.
- Aktivity je doporučeno měnit dokonce každých 8-10 minut.
- V případě potřeby uputejte pozornost studentů změnou tempa či intenzity hlasu. Upraveno podle Hladíka (2021, s.12-13).

Hladíka (2021, s.15) uvádí, že by struktura ideální výukové hodiny cizího jazyka měla zahrnovat tento typ složek:

- Přivítání, seznámení s náplní hodiny
- Zahřívací aktivita
- Kontrola domácích úkolů (pokud byly uloženy)
- Zopakování látky z poslední hodiny
- Nová látka
- Zábavná aktivita, hra
- Stručné zopakování nové látky
- Shrnutí, popř. udělení domácích úkolů
- Závěrečné shrnutí

5. Pomůcky ve výuce

5.1. Didaktické pomůcky, didaktická technika

Didaktické pomůcky mohou být výborným aktivizačním prvkem ve výuce. Platí zde však rozhodně zásada přiměřenosti. Je vhodné tyto pomůcky různě obměňovat a střídat jejich zařazování do výuky.

V on-line prostředí, v rámci distanční výuky či e-learningu je vhodné využívat pouze takové pomůcky, které videopřenosem neztratí na své názornosti.

Pro on-line formy vzdělávání může být proto vhodnější využití různých multimediálních technik. Mladí lidé jsou v současné době technikou obklopeni, milují ji a umí využívat. Proč ji tedy nezahrnout do výuky?

Cíl:

Multimediální formy výuky

- Rozvrhněte si na delší časové období výuku s pomocí techniky.
- Střídejte práci s videem, poslech, promítáním prezentací apod.
- Využívejte moderní technologie pro aktivní zapojení studentů, např. sociální sítě, grafické editory, platformy pro tvorbu prezentací, hlasovací platformy apod.

Aktivita – anketa/hlasování:

Nabídněte studentům sledování seriálu nebo filmu. Zastavte jeho promítání v určitém napínavém okamžiku a nechte je hlasovat o tom, jak by se v dané situaci sami zachovali, např. pomocí systému „kahoot“.

Otázky k zamyšlení:

Jaký smysl preferujete? Jste spíše vizuálně, auditivně či kinesteticky zaměřen/a? Jak to mají vaši studenti a jak to mohou zjistit?

5.2. Vnější podněty, všední život

Prostředí, v němž žijeme, učíme se a pracujeme nemůžeme mít vždy zcela pod kontrolou a vše ovládat, ale můžeme se různorodým situacím přizpůsobovat. Naladění studentů, zejména v úvodu vyučovací hodiny, lze

také provádět či korigovat s ohledem na tyto vnější vlivy. Klimatem ve společnosti pro tyto účely lze chápat i menší společenské celky, právě jako je daná vzdělávací instituce či třída samotná.

Cíl:

Komunikace, konverzace a obvyklé fráze

- Dejte studentům volnost a prostor pro samostatný výběr z nabízených témat.
- Nabízejte studentům témata z běžného života.
- Využijte aktuální vnější podmínky pro úvod do vyučování.
- Zapojte do výuky kreativitu a prostor pro tvoření.

5.3. Aktivita – prezentace, poslech

Nechte studenty zvolit jedno z témat jako např. předpověď počasí, přírodní katastrofa, neobvyklý přírodní jev, roční období, aktivita typická pro určitou část dne, svátky a tradice apod. Pro každé téma nadefinujte několik konkrétních slov. Úkolem studentů je vytvořit krátkou aktualitu a vhodně do ní zapracovat přidělená slova. Vhodné pro jednotlivce i práci ve skupině. Výsledek pak student přednese ostatním, kdy jejich úkolem je naslouchat, následně článek přeložit a svými slovy říct, o čem aktualita byla.

Otázky k zamyšlení:

Jaké komunikační fráze považujete za nejdůležitější? Z jakých tematických oblastí? Které už jste ve své praxi nebo soukromém životě využil/a? Sdílejte své myšlenky se studenty.

5.4. Fyzická aktivita

Učební rozvrh středoškoláka může v jednom dni obsahovat také 6 nebo 7 vyučovacích hodin, které tráví především sezením. Nebojte se proto i do distanční výuky zařadit pohybové aktivizační prvky.

Cíl:

Okamžitá aktivizace

- Udělejte ve výuce výrazný předěl, např. zvýšeným hlasem oznamte přerušení.
- Vyzvěte studenty k jednoduché fyzické aktivitě.
- Řekněte jim ve stručnosti, co a proč od nich očekáváte.
- Zapojte se do cvičení s nimi, ved'te je.

Aktivita-protažení (zklidnění)

Volte takovou fyzickou aktivitu, o níž lze předpokládat, že bude proveditelná i ve stísněných školních či domácích podmínkách. Pokud je to možné, vyzvěte studenty, aby krátce vyvětrali místnost, v níž se nachází. Ukažte a popisujte jim jednoduché cviky pro protažení krční páteře, paží, trupu, horních i dolních končetin. Pokud cvičení předcházelo nebo naopak navazuje psaní, zapojte do cvičení i prsty, simulujte tisknutí molitanového míčku a protřepání prstů.

Alternativou či doplněním může být zpěv nebo pro případ zklidnění a relaxace krátká dechová a meditační cvičení.

Otázky k zamyšlení:

Myslíte také na svou psychohygienu? Jakou formou ji provádíte? Můžete něco z toho uplatnit jako aktivizační nebo naopak zklidňující prvek ve výuce?

5.5. Projektové práce, tvořivost

„Každý duševně normální člověk disponuje schopností tvořivosti, uplatňující se na rozličné úrovni v různých činnostech.“ (Lokšová, Lokša, 1999, s.188).

Rozvoj představivosti, fantazie, originálních myšlenek i nápadů atd., k tomu všemu tvořivost napomáhá a je nedílnou součástí učiva.

Cíl:

Prostor pro individualitu a osobnostní kvality

- Zařazujte do výuky takové úlohy, které pomáhají rozvíjet osobnost žáků.

- Ať už předloží jakýkoliv výtvar, najděte na něm vždy něco pozitivního.
- Pomáhejte studentům vnímat výuku a její cíle v širších souvislostech.
- Hledejte společně různá (správná) řešení problémů.

Aktivita-tvorba videa (reels):

Zapojte studenty do tvůrčího procesu s využitím moderních technologií. Téma může být předem určeno, anebo libovolné. Stanovte prvky, které by se ve výsledném produktu měly objevit, aby bylo možno ověřit splnění zadání. Chcete-li udělat zadání zajímavější, vyšlete studenty do přírody a vyzvěte je k vytvoření videa z přírodnin a prvků, které v daném časovém úseku budou schopni zajistit.

Otázky k zamyšlení:

Jaké další tvůrčí aktivity můžete do výuky přinést? Máte jejich seznam?

Zeptejte se svých studentů, vytvořte jej společně.

6. Metody a formy výuky

6.1. Vyprávění učitele

V rámci této metody vede učitel směrem ke studentům monolog, studenti mají možnost se dotazovat, požadovat upřesnění či doplnění. Obvykle se využívá pro vyprávění příběhu. Metoda se uplatňuje např. při výuce dějin. Metoda je účinná především proto, že pedagog vyprávěním emočně laděného příběhu dokáže vzbudit u studentů emoce, zapojují své smysly, fantazii atd. Metoda se může hodit i pro distanční (on-line) výuku.

6.2. Vysvětlování – výklad

Vysvětlování je zaměřeno výhradně na kognitivní procesy, cílem je systematicky a logicky předat studentům určitý výukový obsah, jehož podstatu mají pochopit. Obsah je volen s ohledem na věk a schopnosti žáků. Důraz je kladen na přesné vyjadřování pedagoga, zobecňování a fakta. Metoda se uplatňuje zejména při frontální výuce, pro distanční výuku je méně vhodná.

6.3. Práce s textem

Metoda, která pracuje s textem tak, aby student chápal význam čteného obsahu a dokázal adekvátně s novými informacemi nakládat. Pro tyto účely se využívají učebnice a další studijní opory jako jsou např. časopisy nebo internetové články atd. Pro distanční výuku cizích jazyků jde o velmi vhodnou metodu.

6.4. Rozhovor

Metoda, která rozvíjí komunikační dovednosti jednotlivce, je postavena na dotazování a poskytování odpovědí. Může se odehrávat ve dvou i více osobách. Lepších výsledků učení je dosahováno, pokud pedagog podnítl skupinovou diskuzi. Cílem je také, aby se studenti naučili vyjadřovat své pocity, názory, argumentovat. Metoda je

maximálně vhodná pro výuku cizích jazyků a hodí se i pro distanční vzdělávání.

6.5. Názorně – demonstrační metody

Jak je z názvu metody patrné, zahrnuje předvádění neboli demonstraci nebo instruktáž a také práci s obrazem. Studentům tak může tato metoda přinášet vícesmyslové zážitky, díky nimž si je schopen látku lépe zapamatovat. Pro výuku cizích jazyků je metoda velmi vhodná, avšak má jen malé využití pro distanční formu výuky.

6.6. Dovednostně-praktické metody

Mezi tyto metody řadíme tvorbu dovedností, ať už na intelektuální (např. řešení různých úloh ve fyzice či matematice apod.) či jazykové úrovni. Dále jde o metodu napodobování neboli imitaci chování jiných osob (např. při učení se cizojazyčné výslovnosti), manipulaci (uplatňuje se spíše u mladších žáků) a experimentování a produkční metody, kam řadíme aktivity pomáhající např. v rozvoji jemné motoriky (psaní, kreslení, lepení atd.). Dovednostně-praktické metody jsou při distanční výuce hůře uplatnitelné, avšak například učení se cizojazyčné výslovnosti může být onou výjimkou potvrzující pravidlo.

6.7. Aktivizující metody

Řadíme sem heuristické metody a řešení problémů, typickými aktivizujícími metodami jsou různé didaktické hry a situační a inscenační metody. Tyto metody podporují studenty v kreativním, samostatném myšlení, logickém uvažování a samostatnosti při řešení problémů. Aktivizující hry jsou výborným prostředkem oživujícím jak výuku cizího jazyka, tak případné on-line vzdělávání.

6.8. Komplexní metody

Mezi komplexní metody patří projektová výuka, výuka dramatem (hraní rolí) a také e-learning. Jejím cílem je zaměření na řešení problémů, spolupráci ve skupinách, kvalitní přípravu a logistiku. Metoda hraní rolí

může studenty prakticky připravovat do života na různé situace, rozvíjí kreativitu. E-learning je využíván především ve spojení s moderními technologiemi. Všechny metody jsou využitelné i v distančním vzdělávání a pro výuku cizích jazyků jsou velmi vhodné.

ZÁVĚR

Distanční výuka je jen jednou z možných forem výuky. Nejen díky nedávné světové pandemii se ale dostává do popředí zájmu, zejména v oblasti celoživotního vzdělávání a vzdělávání dospělých. Mezi její výhody zejména patří především snadná dostupnost a manipulace s výukovými materiály, přehledná elektronická korespondence, absence dopravování se do místa výuky, možnost přizpůsobit si vzdělávání svým časovým možnostem a další.

Na straně poskytovatele vzdělávání jsou to pak nemalé finanční úspory, plynoucí z absence tištění, manipulace a skladování textových studijních opor i další administrativy, platby za výukové zázemí, dopravu lektorů či občerstvení pro účastníky.

S nezadržitelným rozvojem nových technologií se nám otevírají další a další možnosti, které si kladou za cíl nám výuku zpříjemnit a zjednodušit, ať už stojíme na straně studujícího či vyučujícího.

Věřím, že i tato stručná příručka může být dobrým společníkem pedagoga, třeba už jen proto, že se zcela jistě vejde do každého současného chytrého telefonu.

Použité zdroje

MONOTEMATICKÉ ZDROJE:

HLADÍK, Petr. *Tipy a triky pro výuku cizích jazyků: inspirace pro všechny jazykáře*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3194-5.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. Praha: Vodnář, 1995. ISBN 80-85255-74-x.

PRUDKÝ, Libor. *Žáci a studenti středních škol – adolescenti: jejich místo v životní dráze a místo učitelů v jejich výchově a vzdělávání: metodická příručka*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, 2015. ISBN 978-80-86302-51-5.

SMÉKALOVÁ, L. *Didaktika vzdělávání dospělých: distanční text*. 1. vydání. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2016. 101 s. ISBN 978-80-7453-675-5.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Rozvíjení většího smyslu pro motivaci u studentů - TryEngineering.org
Používá IEEE. Home - TryEngineering.org Powered by IEEE [online].
Copyright © Copyright 2022 IEEE [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://tryengineering.org/cs/news/developing-a-greater-sense-of-motivation-in-students/>

Metody a formy výuky, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 29.03.2022]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/ae/jakymi-formami-a-metodami-vyucujeme>